

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, професора
Андрущенко Тетяни Вікторівни на дисертацію Денисової Аліни Юріївни
«Технології «чорного піару» у політичних процесах сучасності»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Тема застосування технологій «чорного піару» у політичних процесах сьогодні є дуже актуальною. Трансформаційний розвиток України супроводжується появою певних відхилень у суспільно-політичних змінах. Зокрема, йдеться про тяжіння до швидких результатів структурних реформ, безапеляційну презентацію політиками високих досягнень у власній діяльності, застосування змішаної системи виборів в інтересах мажоритарних кандидатів та інше. Одним із інструментів впливу на зміни стають технології «чорного піару», які виконують роль комунікації між політичними акторами та населенням, пояснюють сукупність дій та результатів, презентують так звані політичні зміни, що пропонують політики, але зорієнтовані переважно лише на медійний ефект, приховуючи при цьому негативну інформацію про замовника. Саме тому ґрунтовний та всебічний аналіз «чорного піару» як специфічного інструментарію політичних технологій є одним із важливих пріоритетів сучасної політичної науки.

Мета роботи обумовлена актуальністю та ступенем розробленості даної теми й полягає у визначенні сутності, функцій, сфер прояву, засобів упровадження та соціально-політичних умов розвитку «чорного піару» під час розгортання політичних процесів і розвитку політичної сфери України.

Автором обґрунтовано і чітко визначена мета дослідження, що деталізована у таких завданнях:

- дослідити сутність, поняття, еволюцію та основні фактори розвитку «чорного піару» та його складової як елемента політичного процесу;

- здійснити критичний огляд сучасних досліджень з проблематики «чорного піару» в політичних процесах;
- проаналізувати основний політичний зміст «чорного піару» як системного елемента політичних процесів;
- дослідити методи вироблення «чорного піару» й детермінанти прогнозування їх наслідків у політичних процесах та виборчих кампаніях;
- розглянути основні тенденції та закономірності розвитку «чорного піару» в Україні;
- показати функції «чорного піару» та інтернет-технологій у системі відносин між владою та суспільством;
- визначити роль «чорної політичної реклами» в політичних процесах сучасності;
- оцінити значення застосування зв'язків з громадськістю засобами «чорного піару»;
- обґрунтувати політичну пропаганду та політичні скандали як різновид технологій виборчого «чорного піару», піар-маркетингових стратегій політичних акторів та окреслити мету їхньої участі в політичних процесах сучасності;
- виявити особливості застосування технологій «чорного піару» у політичному просторі України.

Об'єктом дослідження дисертант визначила політичний процес в умовах перехідного стану політичної системи в контексті впливу «чорного піару» та інших політичних технологій маніпулювання масовою свідомістю індивіда, що формують його політичну поведінку.

Відповідно предмет дослідження сфокусовано на технологіях «чорного піару» та результатах їх застосування в умовах трансформаційних політичних процесів в Україні.

Певну частину теоретичних положень дисертації, а також авторське удосконалення понятійно-категоріального апарату політичної науки можна вважати такими, що містять елементи наукової новизни. Зокрема:

- аргументовано, що використання технологій «чорного піару» в політичній сфері України стали причинами перетворення політики в ринково-орієнтований політичний процес, а не механізмом ефективної комунікації та взаємодії між владою та суспільством. Доведено, що чорний піар у політичному процесі спотворює свідомість громадян, у технологію легітимізації бажаного сприймання політичної дійсності. Виявлено, що, з одного боку, низька політична культура населення сприяє поширенню технологій «чорного піару», з іншого боку, саме в результаті штучного спотворення політичного простору залучається все менше і менше громадян;

- доведено, що в українському політичному просторі знижується роль та значення політичних платформ. Успіх у політичному процесі більшою мірою починає залежати від технологій «чорного піару»: скандалів, кліше, актуалізації другорядних питань у відповідності з наявною кон'юнктурою політичного ринку. Отже, підвищується роль іміджевих стратегій політичних сил, які ретельно формуються з урахуванням уподобань певної групи громадян;

- на підставі компаративного аналізу виборчих кампаній встановлено, що в українському політичному просторі використання технологій «чорного піару» в чистому вигляді стає неефективним, оскільки в ньому відбувається вплив чіткого регіонального розділення на тематику «чорного піару», у результаті чого політичний або виборчий процес завжди підкріплюється адміністративним ресурсом з метою гарантованої перемоги бажаного для зацікавлених груп кандидата. Як результат, влада та суспільство перебувають у спотвореній політичній реальності, що призводить до непередбачуваних наслідків;

- досліджено особливості використання технологій «чорного піару» як в залежності від регіонального сприйняття, так і змістовного наповнення кожної з них. Доведено, що політичні актори (політична еліта, партії, політичні лідери), створюючи у вигляді політичних платформ поствиборчу реальність, продовжують використання чорного піару й далі, але як

технологію виправдовування власних прорахунків у простір політичної боротьби з опонентами.

- шляхом наукового уточнення доповнено визначення співвідношення понять «політичні технології», «технології політичного піару», «технології чорного піару», «маркетингові політичні стратегії», «інформаційно-політичні технології» як сукупності методів, способів, процедур, які використовують політичні актори з метою досягнення бажаних політичних результатів.

- методологічне осмислення набору технологій «чорного піару», які виступають одним зі складових елементів політичного маркетингу та повсякденною політичною риторикою певних дійових осіб політики, до складу яких включаються також виборчі та маніпулятивно-психологічні технології. Запропоновано систематизацію технологій «чорного піару», політичного маркетингу та виборчих стратегій у трансформаційних політичних процесах, які є складовою частиною технологій політичного маркетингу, а методологічний інструментарій – складовою піар-технологій.

- теоретико-практичні аспекти співвідношення понять «чорний піар» і «технології зв'язків з громадськістю». Запропоновано підхід, відповідно до якого політичні зв'язки з громадськістю також можуть виступати практичним напрямком чорного піару. Більш того, зв'язки з громадськістю, спрямовані на просування політичного продукту, слід вважати найважливішим елементом чорного піару. У той же час, «чорний піар» використовує комунікаційні методи зв'язків з громадськістю, що значно підвищує його ефективність. Цей підхід відрізняється від наявного в науковій літературі підходу тим, що розглядає технологічний аспект чорного піару та інших політичних технологій у структурі політичних зв'язків з громадськістю;

- порівняльний підхід до аналізу політичних виборів в Україні. У контексті стратегій «чорного піару» показали, що українське суспільство оцінюється політичною елітою як об'єкт впливу, для чого і використовуються різні політтехнології, у тому числі маніпулятивні. Мета –

продати політичний продукт за будь-яку ціну з поступовим утворенням тривалих політичних відносин через формування довіри до політичних інститутів шляхом формування певної політичної реальності. Тобто, спотворюється суспільне кліше, що чинна влада є найкращим варіантом, що негативно впливає на характер протікання політичного процесу.

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 8 наукових публікацій, із яких 7 статей у фахових виданнях з політичних наук і одна у періодичному виданні політологічної тематики іноземної держави і 8 тезах конференцій.

Основні положення дисертаційного дослідження були оприлюднені автором у виступах на науково-практичних і науково-теоретичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою і завданнями, що були визначені у процесі науково-теоретичної розробки обраної теми. Наукове дослідження складається із вступу, чотирьох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг рукопису дисертації становить 237 сторінки (з них 211 – основний текст). Список використаних джерел містить 200 позицій.

Дисертація оформлена у повній відповідності з вимогами і цілком відповідає паспорту обраної спеціальності.

Автореферат складає повне і переконливе уявлення про зміст дисертації, її структуру, теоретичні висновки, а також адекватно відображає основні положення наукової новизни та висновки дисертаційного дослідження. Автореферат оформлено у відповідності з сучасними вимогами.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення та висновки дисертації дають основу для подальшого як теоретичного, так і прикладного дослідження застосування технологій «чорного піару» в українському політичному процесі, а також можуть бути використані в практиці органів державної влади, політтехнологів і політконсультантів, громадських організацій. Науково-теоретичні та

практичні напрацювання й висновки дослідження можуть використовуватися у вищих навчальних закладах при читанні курсів з публік релішнз, політичного маркетингу, політології, прикладної політології, політичної психології, державного управління.

Не применшуючи загалом позитивного враження від дисертації А.Ю.Денисової, вважаємо за доцільно водночас висловити деякі зауваження з приводу окремих положень дисертаційного дослідження:

1. Досліджуючи сутність «чорного піару» дисертант переважно аналізує їх застосування в системі виборчих політичних технологій. І це зрозуміло. Адже саме в ході виборчих кампаній попит на різні методи досягнення бажаного результату з боку політиків істотно зростає, формуючи відповідні пропозиції на ринку політтехнологічних послуг. Водночас, на наш погляд, автору було б доцільно більше значення приділити іншим сферам використання «чорного піару», зокрема у суспільно-політичному житті сучасної України.

2. Дисертант справедливо акцентує увагу на тому, що обсяг, поширеність і форми «чорного піару», а також рівень його суспільного (або електорального) сприйняття залежить від типу політичної культури різних країн. Водночас слід зауважити, що політична культура також має схильність до трансформації, у тому числі під впливом законодавчих та нормативно-правових рішень, що ухвалюються парламентами та урядами демократичних країн з метою поліпшення реалізації політичних прав і свобод громадян. З огляду на це, робота суттєво б виграла, якби автор запропонувала конкретний набір рекомендацій щодо шляхів та напрямків зменшення впливу «чорного піару» на українську політику.

3. У своїй роботі дисертант стверджує, що «чорний піар» як технологія політичного процесу виокремився з виборчих технологій, технологій політичного маркетингу та технологій маніпулювання свідомістю у самостійну галузь політичних технологій. І хоча це твердження є досить суперечливим, автору не можна відмовити у власній науковій позиції з цього

питання. Натомість зазначений підхід був би більш аргументованим у разі детальнішого уточнення, де саме проходить межа між виборчими технологіями, маркетинговими політехнологіями та технологіями «чорного піару».

Водночас висловлені зауваження не є принциповими, мають дискусійний характер. Вони не знижують і не впливають на позитивну оцінку даного дослідження, яке містить цінний теоретичний і практичний матеріал, вирізняється новизною результатів та висновків.

Загалом дисертація А.Ю. Денисової відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій. Вона містить наукові положення, а також обґрунтовані та ретельно опрацьовані результати. Поставлені завдання дослідження повністю розв'язано. У процесі дослідження одержано результати, які можуть бути використані в науково-практичній діяльності іншими фахівцями у галузі політичних наук. Основні теоретичні положення знайшли своє відображення в публікаціях автора. Автореферат дисертації відповідає її змісту. Структура, будова, зміст, результати дослідження, основні висновки, що викладено в авторефераті, відображають ключові положення дисертації. Вважаємо, що дисертація «Технології «чорного піару» у політичних процесах сучасності», за змістом, висновками, одержаними результатами носить оригінальний характер, відповідає всім сучасним вимогам, а його авторка Денісова А.Ю. – заслуговує на присудження їй вченого звання кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичної психології
та соціально-правових технологій
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова

